

Ionuț SOCIU

Brăila

Noapți și zile de teatru la Brăila

Trebuie spus din capul locului că **Festivalul Zile și Noapți de Teatru European la Brăila (9–17 septembrie)** nu e doar un eveniment creat numai pentru a fi bifat pe lista realizărilor anuale alături de dezveliri de busturi, comemorări pășuniste și serbări cu iz proletcultist. Nu suntem în fața unei sărbători locale poleită cu fast ieftin și provincial, ci a unui festival onest ce-și justifică existența prin câteva motivații solide care au pus acest eveniment pe picioare după doar două ediții: **1.** nu și-a neglijat publicul și nu s-a adresat exclusiv specialiștilor, criticilor sau invitaților. **2.** publicul brăilean este un motiv suficient pentru a organiza un asemenea festival, pentru că vorbim despre săli permanente pline cu elevi de liceu (neaduși cu forța), adulți și pensionari, un public generos și curios, deschis spre experiment și spre un *altfel* de teatru (gândiți-vă numai la Afrim și Apostol, regizori care au montat destul de des în ultimii ani la Brăila și veți înțelege că puritanismul este ultimul criteriu după care poate fi judecată o asemenea audiență); **3.** această ediție a Festivalului brăilean a avut parte de o selecție inteligentă întocmită de directorul festivalului, criticul Doina Papp, și care s-a orientat spre teatrul balcanic și est-european, un spațiu extrem de interesant, despre care avem senzația că știm totul, dar care se dovedește a fi altceva decât ceea ce prejudecățile noastre ne îndeamnă să credem, și asta în ciuda proximității geografice care ar trebuie să ne apropie nu numai cartografic, ci și în plan spiritual și cultural. Din acest punct de vedere, acest festival poate deveni în viitorul apropiat un seismograf al tensiunilor zonale, un centru de radiografiere a teatrului est-european, un prilej de reflecție și dialog, care nu trebuie înțeles drept etnocentrism, ci ca o nevoie de comunicare și reevaluare a valorilor comune țărilor balcanice, căci oricât am bate noi toba cu vechea poveste a *unei insule latine într-o mare slavă*, trebuie să acceptăm fără frustrări și șovinism că suntem mult mai legați de acest spațiu tocmai prin coordonatele istorice actuale, prin problemele concrete cu care balcanicii se confruntă și cărora nu ne putem sustrage. Despre aceste lucruri vorbește în acest moment dramaturgia est-europeană, despre valul de naționalism abătut asupra țărilor ex-sovietice, despre memorie și uitare, despre trecut și viitor, despre alteritate, despre noi și Celălalt.

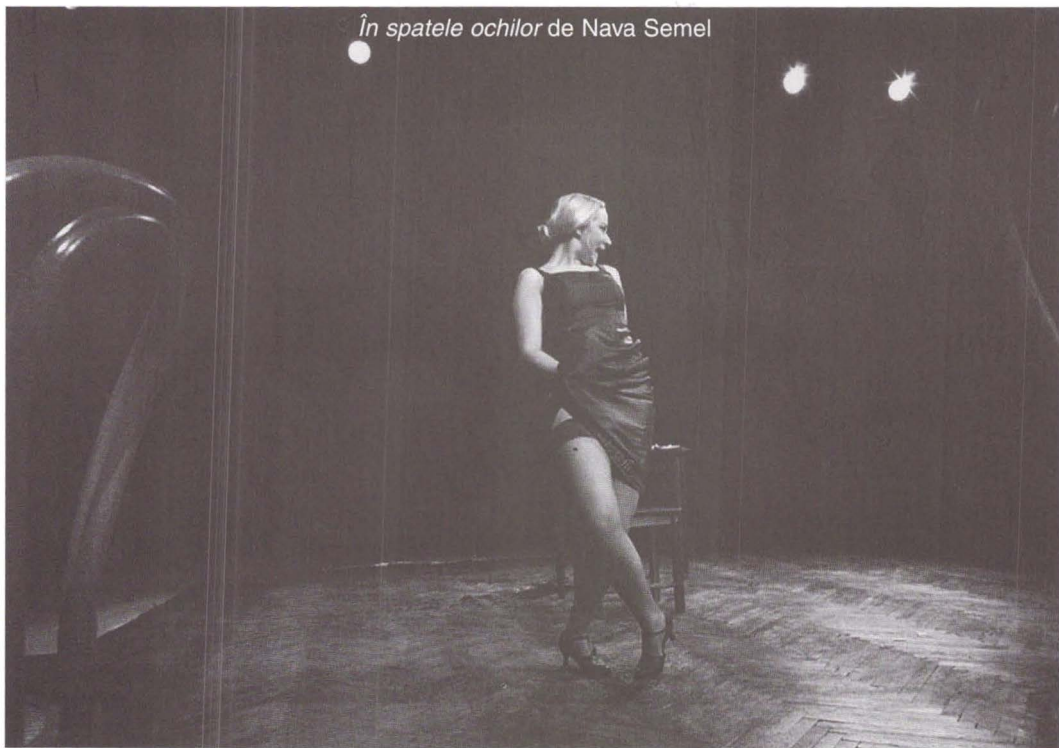
Într-un asemenea context, organizatorii *Festivalului Noapți și Zile de Teatru European* la Brăila trebuie să urmeze acest traseu pe care au făcut primii pași, pentru a duce mai departe un proiect insolit în mediul teatral românesc, tentat mai degrabă de exotisme pline de culoare și zgomot decât de recuperarea unei identități și configurarea unei viziuni de perspectivă.

O fi teatrul o artă a lui *aici și acum*, dar tentaculele ei se-ntind mult mai departe decât se vede cu ochiul liber.

Spectacole:

Festivalul a fost deschis de premiera Teatrului *Maria Filotti* cu comedia *Visul unei nopți de vară* de W. Shakespeare, în regia lui Victor Ioan Frunză. Nu voi zăbovi prea mult aici asupra acestei montări căreia îi voi rezerva un articol aparte, căci a epuizat în două rânduri un asemenea spectacol seamănă mai mult a sabotaj cultural decât a cronică. Oricum, trebuie spus că spectacolul lui Frunză–Grand (mi-e greu să-i separ chiar și la nivel semantic) le va da peste nas cărcotașilor

În spatele ochilor de Nava Semel

Totul despre femei de Miro Gavran

care-l acuză pe Frunză că-și salvează spectacolele prin scenografie (vezi, de curând, *Scaunele* de Ionesco, la Teatrul German de Stat din Timișoara). E vorba despre o montare organică, în care scenografia funcționează ca un plămân în trupul unei viziuni regizorale ce respiră din ce în ce mai bine tocmai datorită acestei coabitări ținând de fiziologia unui spectacol cu adevărat mare. Un alt lucru care va contraria pe mulți (unii inchizitori deja au reacționat) este punerea lui Shakespeare în compania lui Sade în același spectacol, ca și prezența unor fragmente din *Cântarea cântărilor*, ca și cum Shakespeare nu suportă imixtiunea unor elemente alogene, datorită regizorilor fiind, în opinia unor contemporani decalați, aceea de a-l ține pe *big Will* ca pe musca la insectar pe care trebuie s-o înrăim și s-o punem la perete sub o inscripție de genul *to be or not to be*, la care se mai adaugă un craniu, o pereche de hamleți, un Romeo de tinichea plus o Julietă de carton, care vor declama la rampă *Oh, oh, Romeo; oh, oh, Julieta...* și uite așa l-am recuperat noi pe William Shakespeare în mod servil și tradițional (cam cum îl recuperăm și pe Eminescu), mulțumind pe toată lumea și transformând teatrul într-un muzeu de arheologie. A învățat toată lumea textul? Atunci spectacolul poate începe.

Am insistat asupra acestui aspect, pentru că au mai fost prezente în festival două spectacole pe texte shakespereane. E vorba despre *Regele Cymbelin* de la Teatrul German de Stat din Timișoara, în regia lui Hausvater, și *Romeo și Julieta* de la Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova, în regia tânărului Yiannis Paraskevopoulos. În cazul primului, lucrurile sunt destul de limpezi, căci *Cymbelin* nu impresionează decât prin câteva aspecte: unele interpretări fericite (care nu reușesc să salveze spectacolul) și dinamismul primei jumătăți de oră când se mai întâmplă câte ceva. În rest, totul e drept ca o linie și monoton ca o zi de luni. Multă alergătură și mult zgomot pentru nimic. Două ore de plictiseală care nu spun mai mult decât textul în sine.

Un spectacol croit pe dinafară care se sprijină pe câteva artificii exterioare ce se consumă odată ce au loc (normal, doar sunt artificii). O montare rece ca un proces verbal, lipsită de orice grăunte de emoție și care face un deserviciu imens unei trupe de actori mult mai capabili decât ce se vede în acest *Cymbelin*. Să nu uit și de costumele din mușama ieftină care sunt de un kitsch nemăsurat.

Al doilea spectacol, *Romeo și Julieta*, a închis Festivalul și s-a bucurat de un succes fenomenal la public, demontând astfel clișeul despre care vorbeam mai devreme, cum că Shakespeare nu e posibil decât în straie renașcentiste, căci spectacolul lui Paraskevopoulos e o adaptare la anii 2000 a celebrei povești de dragoste și asta fără să coboare textul în suburban și vulgar, ci dimpotrivă, reușind să câștige în mod imitor nu numai publicul tânăr, ci și pe cei mai în vârstă, producând un șoc imens și obținând astfel o mutație la nivelul receptării. Ceea ce este, după părerea mea, un succes. Un spectacol care modifică o percepție adânc înrădăcinată face mai mult decât zece spectacole care servesc în mod inept la conservarea unei mentalități vetuste și a unei perspective obtuze asupra teatrului. Totuși, Paraskevopoulos nu e doar un teribilist care ține morțiș să rupă gura târgului, căci lectura lui pe textul shakesperean este una atentă și profundă, aplecându-se în mod deosebit asupra unor elemente de teatralitate cu care jonglează ingenios și energic și care îl ajută pe regizor să demonteze în mod inteligent scenele clasice ale piesei ce nu mai sunt atât de previzibile cum ne-am fi așteptat. Aș aminti doar scena balconului, când Romeo și Julieta se întâlnesc în sală, călcând peste spectatori și scaune și izbutind să ofere momentului o intensitate emoțională copleșitoare; ei produc un declin fenomenal în rândul spectatorilor complet năuciiți de evoluția spectacolului. Memoria obiectivă își cere și ea dreptul la opinie, după ce

m-am lăsat purtat doar de resorturile celei afective, așa încât trebuie spus că spectacolul nu e nici pe departe perfect: are destule scăderi atât în plan actoricesc, cât și în cel regizoral, fiind destule momente când cei doi eroi au fost depășiți de anvergura rolului și unde chiar regizorul se vede ușor rătăcit, fiind nevoit să umple golurile cu scene și găselnițe inutile și de un umor îndoielnic, spre sfârșit devenind chiar obositor, previzibil și cu epilog mult prea tezist.

Oricum, spectacolul câștigă enorm prin umanitatea și candoarea cu care se livrează inimii spectatorilor, ceea ce înseamnă mult mai mult decât un spectacol *dăștept* precum *Cymbelin*, care sacrifică emoția în schimbul unui discurs arțăgos, arrogant și criptat, preferând obscuritatea (se știe că ce e obscur e și de valoare, nu?) în locul unei comunicări-comuniuni directe cu publicul.

Femei, femei, femei... Rar poți să vezi într-un festival de teatru atâtea actrițe bune câte au participat anul acesta la Brăila. Dacă ar fi fost premii la acest festival, nu știu ce juriu ar fi reușit să acorde premiul pentru cea mai bună actriță. Să le luăm pe rând:

Totul despre femei de Miro Gavran de la Teatrul de Stat din Klaipeda (Lituania), în regia Daliei Tamulevichiute, regizoare lituaniană ce a decedat anul acesta. Trei actrițe fenomenale, de o vitalitate și-un umor nebun (Nele Savichenko, Valentina Leonavichiute, Regina Shaltenyte), care, folosindu-se doar de câteva elemente de decor, reușesc să joace într-o o oră și jumătate trei-patru personaje în tot atâtea povești diferite, caractere extrem de variate, ba chiar opuse, căci să joci acum o bătrânică de 80 de ani și în secunda următoare să treci în postura unei fetițe de 4 ani, îmi imaginez că nu prea e ușor, mai ales că actrițele în cauză nu sunt chiar la prima tinerețe, lucru care nu le-a împiedicat să întrețină un ritm extraordinar într-un spectacol ciclotimic ce a alternat un umor burlesc de *commedia dell'arte* cu momente de o tristețe apăsătoare, într-un cadru intimist și fragil, care nu știu cât ne spune despre *sufletul slav*, dar cu siguranță comprimă în el câteva date umane care nu sunt reperabile geografic.

Sunt din Albania, Teatrul Laborator XO5&Odisea Theatre. Povestea unei fete din Tirana care participă la o conferință UE la Bruxelles și întâmpină o serie de prejudecăți și obstacole ce-i dezvoltă un complex de inferioritate legat de proveniența ei albaneză. Un text bine scris, dezinhibat, fără a fi corupt de văicăreli patetice și cu care orice român se poate identifica. Un *one woman show* deloc plictisitor, chit că a durat o oră, cu o actriță absolut formidabilă (Ema Andrea) ce a umplut scena prin propriile resurse energetice, afișând mereu un zâmbet chinuit ce mergea înspre un rânjec cinic și resemnat, un spectacol tulburător și tăios ca o lamă de brici, care nu s-a vrut o lectură pe text în scopul emiterii unui mesaj, ci un tur de forță actoricesc dinamic și seducător.

Păcatul, după un roman de F.Mauriac, în regia lui Stanislaw Miedziewski, de la Teatrul Rondo din Slupsk (Polonia). Un alt *one woman show*, de data asta într-o cheie austeră, apolitică, ce a reclamat o atenție sporită din partea spectatorilor, pentru că nu a avut supratitrare, dar care a spart orice barieră lingvistică prin performanța Wioletei Komar, multipremiată pentru acest rol, o actriță cu un farmec și un histrionism discret, date ce au conferit spectacolului un loc aparte în cadrul Festivalului, pentru că a ajuns la sufletul publicului nu pe o cale senzitivă, absconsă, deloc rațională, ci într-un mod subtextual, hipnotic și magic.

În spatele ochilor de Nava Semel, de la Teatrul de Stat din Ankara (Turcia) în regia lui Kemal Başar. Cu siguranță, cel mai emoționant și tulburător spectacol din acest festival, un monolog de neuitat cu o actriță care și-a pus sufletul pe tavă (Fatma Oney), povestind relația unei mame tinere pictorițe cu copilul ei mongoloid. Un text extraordinar cu o dimensiune poetică și cu o scriitură plină de sevă, un text

ce mi-a amintit de *Portretul lui M.* al lui Matei Călinescu prin deschiderea sufletească la care recurge și prin capacitatea de exorcizare pe care scrisul o poate avea. A fost un spectacol care nu s-a sprijinit doar pe text, în scenă fiind prezenți și câțiva dansatori într-un plan îndepărtat, nu a fost o rostire a unei monodrame, ci o veritabilă confesiune, până într-acolo încât puteai crede că e povestea actriței înseși. Fatma Oney e mai mult decât o actriță, căci nu prea există cuvinte care pot descrie sau povesti această mărturie (mi-e greu să-i spun spectacol), această femeie cu o aură specială, care nu are nimic de-a face cu convențiile teatrale, cu roluri, interpretări ș.a. Nici un cuvânt nu poate descrie acea apăsare care exista duminică dimineață, pe 17 septembrie, în Sala Studio a Teatrului „Maria Filotti“. O femeie îngenucheată, cu chipul răvășit, cu ochi mari umeziți de lacrimi, cu un zâmbet tragic în colțul gurii, vorbind pe un ton scăzut și sacadat despre un băiețel cu sindromul Down, ce doarme în pătuțul său, respiră greu și emană o căldură ce-l leagă definitiv de o mamă ce nu va mai picta niciodată, ci va continua să descopere zi de zi în micuțul de lângă ea un om, un om ca toți oamenii, ba mai mult decât atât un om care nu conține să-și surprindă părinții cu replici de o profunzime și o maturitate ce nu pot provoca decât perplexitate. Cum poți descrie acest moment în care această femeie îngenucheată se confesează unor 100 de străini gătuiți de emoție și lacrimi și care timp de o oră și jumătate au locuit într-o altă viață? Un spectacol care-ți rămâne ca o piatră în pantofi și pe care nu ai voie s-o arunci, ci să continui să calci mai departe așa, să simți cum te încomodează și nu-ți dă pace.

Mi-ar mai trebui încă zece pagini pentru a scrie despre fiecare spectacol în parte, dar am să încerc totuși să mai punctez câteva reprezentări: *Măscăriciul*, după Cehov, de la Teatrul „Bulandra“, cu un Horațiu Mălălele într-o formă excelentă, a avut un succes imens la public, *Momâia*, un *one man show*, cu Niculae Urs, a prins foarte tare la tinerii brăileni, în ciuda faptului că a concurat temporal cu un important meci de fotbal, *Marlene* de la Teatrul de Comedie, în regia Cătălinei Buzoianu, s-a bucurat de un mare impact asupra publicului adult, deși în privința acestei reprezentări am ceva rezerve pe care nu are rost să le înșir aici, *Plastilină* de V. Sigarev de la Teatrul „Toma Caragiu“ din Ploiești, în regia lui Radu Afrim, a făcut o sală arhiplină, adunând cred că jumătate din liceenii orașului și producând câteva discuții aprinse în ziua imediat următoare, unul dintre participanții la conferința de presă – un actor brăilean – căutând chiar să-l psihanalizeze pe Radu Afrim, devalând într-un mod josnic biografia acestuia; *Pălăria florentină* de E.Labiche, de la Teatrul Powszechny din Varșovia, o viziune ușor grotescă și cu un umor negru asupra celebrei comedii boulevardiere, în interpretarea unei trupe de actori extraordinari, un spectacol curat și ritmat ce reușește să arunce o altă perspectivă asupra teatrului de bulevard și să spună multe despre școala de teatru poloneză; *Giocondale*, pe scenariul și în regia lui Brigitte Louveaux, de la Teatrul Ariel din Râmnicu Vâlcea, un spectacol insolit și atractiv în contextul teatral autohton, ce are ca temă evoluția artei plastice după impresionism, ajungând până la Pop Art și la arta contemporană, un *performance* bine articulat, dar care are mai degrabă datele unui eseu scenic ce nu se face prea ușor înțeles de un public mai puțin avizat în ceea ce înseamnă istoria artei și fiind tocmai de aceea îngrădit în propria-i tematică. *Nora* de H. Ibsen la Teatrul Național din Târgu Mureș, în regia lui Sorin Militaru, dezamăgitor și pretențios, interesant prin tentativa de a reciti textul ibsenian printre replici, inițiativă riscantă din momentul în care actorii vorbesc mult prea încet și nu comunică între ei, iar când ritmul lent a *la* Bob Wilson nu-și găsește nici un suport în viziunea de ansamblu a piesei, atunci riști să ai un spectacol monoton și distant (care nu e destinat în nici

un caz scenei mari) și să adormi o sală întreagă de spectatori. Din acest punct de vedere, Sorin Militaru e un adevărat kamikaze ce se încumetă la finețuri și explorări subtextuale, o treabă delicată ca și o operație pe creier și unde cea mai mică greșeală poate distruge totul într-o fracțiune de secundă.

Nu doresc să fiu exhaustiv, așa că la unele spectacole (căci au mai fost destule) și evenimente voi reveni într-o cronică viitoare.

Există o singură concluzie după un asemenea festival și am să amintesc ceea ce Veronica Dobrin, directorul Teatrului „Maria Filotti”, afirma la închiderea acestei ediții: un public rafinat de teatru se formează. Odată cu fiecare ediție a acestui festival, într-un oraș de pe malul Dunării, un public curios și generos se îmbogățește cu ceva. Se formează un public tânăr și întinereste unul bătrân. Într-un asemenea public se reflectă o parte din viitorul nostru. Ți poți dori mai mult decât atât?!

Mircea GHIȚULESCU

„Visul” lui Frunză

Revelația celei de-a doua ediții a Festivalului de teatru european de la Brăila a fost, încă din prima zi, *Visul unei nopți de vară* de Shakspeare, creat de Victor Ioan Frunză în scenografia Adrianei Grand. Este al doilea *Vis...* al soților Frunză care nu seamănă defel cu cel de la Teatrul Național din Cluj Napoca realizat cu cinci ani în urmă. Faptul că V.I. Frunză nu ne-a oferit o copie este de o moralitate neobișnuită în lumea lacomă a teatrului și, în plus, semnul unei intense preocupări intelectuale. De fapt, regizorul scrie un *Vis* al său pentru că spectacolul se bazează pe un scenariu savant în care Shakespeare este pus în contact cu *Cântarea cântărilor* lui Solomon, expresia supremă a iubirii ca admirație dar și cu Marchizul de Sade campionul iubirii ca desfrâu. Intenția descifrabilă este vizualizarea unei radiografii a sexului în toate variantele cunoscute până astăzi. Oricât ar părea de barbar acest amestec în treburile lui Shakespeare, adevărul este că textul permite orice fantezie. Perechile duble (Hermia și Lisander, Helena și Demetrius) care se fac și se desfac la discreția spiridușului Puck oferă o vastă suprafață speculativă. Schimbatul partenerului (soț sau nu) este un joc erotic demult cunoscut. Shakespeare susține că asta nu depinde de om, oricât ar fi el de sever, ci de jocurile zeilor. Frunză adaugă împerecheri mai puțin obișnuite (Demeter cu Lysander, Hermia cu Helena), pedofilia (atracția lui Oberon pentru copilul Ganimedea) și bestialismul (împerecherea furioasă a reginei Titania cu măgarul, chiar dacă acest măgar este un bărbat transformat în animal). Toate acestea, ne spune V.I. Frunză după ce ne-a lămurit Jan Kott (*Shakespeare, contemporanul nostru*) se găsesc în stare naturală în piesa lui Shakespeare. Mai importantă, poate, decât această controversă este prezența pedagogică creatoare a regizorului în mijlocul trupei. Sub îndrumarea lui V.I. Frunză, echipa de la Brăila este de prima mână. Tonul profesionist îl dă Mihaela Trofimov (*Helena*), urmată de Ramona Gângă (*Hermia*), și de tinerii Alin Florea (*Lysander*) și Emilian Oprea (*Demetrius*) puși de profesorul de teatru V.I. Frunză să joace în stil acrobatic în care cu greu îți dai seama dacă au sau nu talent. Secretul distribuției este însă Richard Balint, care deschide spectacolul cu un monolog din *Marchizul de Sade*